

Triptih o nenavadnih drozgih

Triptych about unusual thrushes

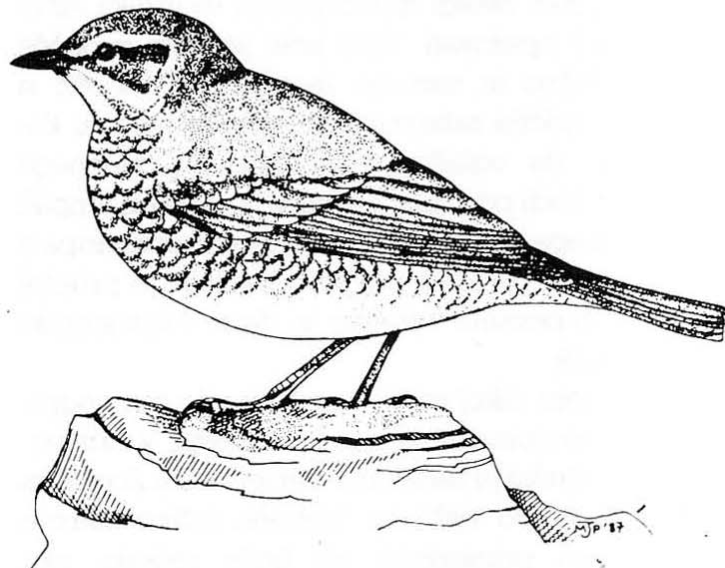
OSREDNJI DEL

12. 12. 1989 me je R. Tekavčič povabil na celodnevno ornitološko ekskurzijo po Suhi in Beli krajini. Rudi je želel skartirati nekaj kvadrantov za zimski ornitološki atlas. Bilo je mrzlo in jasno zimsko jutro, brez megle v Ljubljanski kotlini. S snegom so bila tla pokrita v Suhi krajini le v osojah, v Beli krajini pa le na ravninskem delu, medtem ko so bili prisojni travniki in strmi vinogradi povsem kopni. Ob cesti, pa tudi med dveurnim sprehodom v Hinjah, sva se srečevala predvsem z dleski, ki jih je bilo ta dan videti res veliko. Največja jata, okrog 100 primerkov, se je pasla, verjetno jo je privlačevala sol, na cesti s Črnomlja proti Kočevju pri zaselku, imenovanem Tanča gora.

Ko sva za Predgradom pričela uživati v svetu, ki se tod odpre v Poljansko dolino, sva na električni žici ob desni strani ceste opazila ptico drozgove velikosti. Ko sem pogledal skozi daljnogled, ptice nisem prepoznal: spredaj je bila grahasta, zadaj pa zeleno siva, kot da bi bil pred mano križanec med cipo in cikvotom. Segel sem po Rudijevem, še enkrat močnejšem daljnogledu, toda z njim sem zadel v steklo avtomobilskih vrat, saj s tako velikim daljnogledom ni bilo mogoče skozi šipo gledati nazaj (zakaj ustavila sva se bila kakšnih petdeset metrov stran), zato sem stopil iz avta, računajoč, da ptica, ki sedi na električni žici, ne more biti posebno plaha. Pa sem se zmotil, zakaj neznanka se je še tisti hip spustila v nekakšno z grmovjem zaraslo ulegnino za cesto. Medtem je Rudi opazil v bližnjem sadovnjaku med hišami še eno takšno silhueto, sedečo v vrhu hruške. Tudi tokrat sem moral kapitulirati. Ptice nisem prepoznal, vendar sem že domneval, da imava opraviti z enim od redkih sibirskih drozgov. Medtem ko je Rudi opazoval nenavadnega gosta, sem že mrzlično iskal po Heinzlovem etc. priročniku sliko drozga, ki bi najbolj ustrezala opazovanemu osebk. Toda tega, kar sem iskal, nisem našel, tega preprosto ni bilo v priročniku, ki sem ga imel pri sebi. Še najbližja je bila podoba samice *Turdus ruficollis atrogularis*, kajti le-ta je bila spredaj grahasta, a žal le po prsih, ne pa tudi po trebuhu

kot opazovana ptica na drevesu. Seveda sem takoj pomislil na mladostne primerke, ki bi utegnili biti povsem grahasti spredaj, toda to bi lahko preveril šele doma.

Medtem se je ptica spreletela z ene hruške na drugo in obsedela v samem vrhu. Odpeljala sva se za hišo, ki je stala ob sadovnjaku. Moški in ženska sta na dvorišču cepila drva. S kratkim pojasnilom, da bi rada pogledala za neko skrivnostno ptico, sva si izgovorila pravico, da smeva stopiti v njihov (ali nemara sosedov) sadovnjak. Zdaj sva drozga lahko opazovala skoraj iz neposredne bližine, saj sva bila od hruške oddaljena približno 15 metrov. Ptica je sedela s prsmi obrnjena proti nama in le tu in tam je dvignila glavo, da se je zdelo, kot da opreza dol proti hiši. Kadar je zapihljaj vetrič in ji privzdignil peresca na prsih, se je šele prav pokazala vsa kontrastna črno-bela obarvanost. Takrat so bile prsi videti kot nekakšna šahovnica. Presenetilo me je, da je bilo perje na temenu videti kot kapa, zato sem Rudiju, ki jo je opazoval naslonjen ob sosednje drevo, rekel: »Glavo ima pa kot črnoglavka.« Toda Rudi je takrat zaznal temno liso za očesom, ki je

Samica sibirskega drozga *Zoothera sibirica*, kakor jo je v Co. Corku oktobra 1985 videl Mike Pollard (iz BB)

Female Siberian Thrush as seen in October 1985 in Co. Cork by Mike Pollard from BB, O'Donnell 1988

jaz nisem opazil. Tako sva več kot 5 minut opazovala in komentirala, ko se je ptica s cvrčečim glasom spreletela na bolj oddaljeno drevo.

Ko sva se vrnila k avtu, sva na steni neometane hiše opazila brajdo z že skoraj povsem posušenimi grozdi. Moški, ki je prihajal po stopnišču navzdol, je povedal, da opazuje to ptico že nekaj dni in da ga spominja na škorca, kar sva sprejela z velikim navdušenjem. Potem pa nama je še zaupal, kar bi se nama lahko že posvetilo, pa se nama dotedaj še ni, da skrivnostna ptica obiskuje brajdo. »Zjutraj, ko smo še v hiši,« je še dodal domačin, in zdaj je bilo marsikaj bolj jasno.

Še vsa pod vtisom presenetljivega srečanja sva se zatopila v klance nad Čepeljami. Toda glej ga šmenta, v dvojnem ovinku pred Knežjo Lipo sta ob cesti spet sedela dva drozga, eden na žici in eden na drevesu, in tako kot prej je ta z žice odletel, drugega pa sva nekaj časa opazovala. Med obema krajema je kljub ovinkasti cesti nekaj kilometrov zračne razdalje. Toda precej daleč od tod, med Mozeljem in Livoldom, vmes sva se ustavila v gostilni in nazdravila sibircem, je Rudi na drevesu ob cesti, tokrat je bila smreka, spet zagledal temno drozgovno postavo. Žal se je ta primerek precej hitro, že medtem ko sva se mu približevala, spustil v gosto leščevje. Čeprav sva s prostim očesom dobro videla njegovo silhueto, medtem je od nekod priletel še eden, ga z daljnogledom zaradi spuščajočega se mraka nisva mogla več opazovati. Toda zdaj je ptica iz gošče tako razločno in nazorno zacvrkutala, da sva si lahko privoščila zabavno primerjavo: mojemu komentarju, da oglašanje spominja na močnega stržka, je Rudi pritrdil z besedami: »Stržka, ampak prehlajenega.« Takšen se nama je pač zdel hripavi drozgov glas. Preden sva se odpeljala, je priletel še eden in povsem verjetno je, da so v tisti smreki prenočevali.

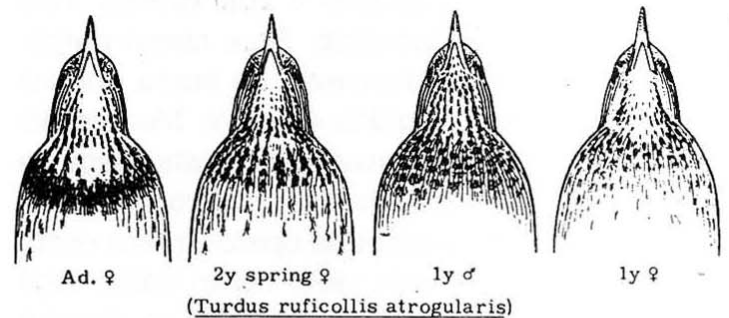
Doma sem takoj našel, kar sem ves čas pogrešal: sliko ali opis grahastega potrebušja. V Bruunovem priročniku je naslikana samica vrste *Zoothera sibiricus*, ki po risbi na trebuhu edina ustreza opazovanim primerkom, ali bolje rečeno, primerku iz sadovnjaka. Ima pa ta slika v Bruunovem priročniku dve značilnosti, ki ju nisem mogel uskladiti s ptico na drevesu. Najprej seveda belo nadočesno marogo. Toda brž sem se spomnil, da je opazovana ptica dajala vtis ptice s kapico, to pa je tisto, kar naredi marogo, četudi zbledela ali

še ne izražena, ustvari optično ločnico med temenskim in obraznim delom glave. Druga značilnost, ki me je motila, je bila ta, da so bile pike po prsih in trebuhu na sliki precej svetlejšje kot v živo. Ko pa sem na levi strani prebral: »Juveniles resemble females but are more heavily spotted«, je odpadel tudi ta pomislek. Tako sem bil prepričan, da sva opazovala prvoletni primerek samca (na prsih so se pike namreč že zbirale v črno liso) vrste *Zoothera sibiricus*.

Ne zgolj kot zanimivost naj dodam še tole. Seveda je ta vrsta pod imenom *Turdus sibiricus* upodobljena tudi v Heinzlovem etc. priročniku, toda naključje je hotelo, da imam med stranema 260 in 261 vloženo črno-belo pero smrdokavre, ki je ves čas zakrivalo sličico samice, medtem ko se mi samec, ki je povsem črn in z izrazito belo nadočesno marogo, sploh ni zdel sumljiv. A če natančno pogledaš, vidiš, da ima na modrikasto sivem potrebušju piko pri piki!

LEVO KRILO

Dva dni kasneje, medtem se je neverjetno otoplilo, nastopilo je, kot se je pozneje izkazalo, tako imenovano zimsko poletje, smo se v organizaciji Prirodoslovnega muzeja Slovenije D. Šere, I. Božič in midva s Tekavčičem odpravili v Jelenjo vas. Prvič smo naleteli na raztreseno jato drozgov ob prvih njivah pod Brezovico. Ptica na telefonskem kablu se mi je po rjavi barvi na hrbtu in velikosti zdela še najbolj podobna cikovtu, druga na tleh, stala je na krtini, pa se mi je zaradi olivno sivega hrbta in temnih, bolj črnih kot rjavih pik, zdela podobna pred dvema dnevoma opazovanim pticam. Vendar je, ne da bi kaj dosti komentirali, ostalo pri domnevi, da vendarle opazujemo cararje. Našo pozornost je precej pregнал srednji detel,

Variantni drozg *Turdus ruficollis atrogularis* (iz Svenssona)

Black-throated Thrush from Svensson 1984

ki smo si ga ogledali skozi teleskop, Dare ga je bil namestil na okenskem steklu avtomobilskih vrat, lahko uživajoč nagledali. Meni, ki sem ga to pot opazoval prvič, kar me je, mimogrede povedano, veljalo liter kuhanega vina, je ostal najbolj v spominu vinsko rdeč zadek, po barvi tako drugačen kot pri velikem detlu.

V Jelenji vasi v sadovnjaku, za hišo z brajdo, ni bilo videti nobenega drozga. Napotili smo se po terasastih hrbtih med njivami in travniki Poljanske doline. Videli smo skupaj dve sivi žolni in dva velika srakoperja, ta dva, se razume, vsaksebi. Nepozaben je bil prizor s srakoperjem med suhim svetlečim se osemenjem srobot. Medtem sta se na drevesu prikazala dva drozga. Enemu od njiju smo se lahko kar precej približali in ga dolgo opazovali skozi teleskop. In kaj smo videli? Seveda lahko popišem le svoje vtise, ki sem jih neprestano primerjal z vtisi izpred dveh dni. Velikost: opazovana ptica je bila približno tako velika kot ona, ki sva jo z Rudijem opazovala v sadovnjaku, a to je bila kvečjemu velikost cikovta, nikakor pa ne cararja (primerjajoč ju tudi s prostim očesom in skozi običajni daljnogled, moj in Rudijev). Barva: ptica je bila po hrbtu rjavkasta in ne zelenkasto siva kot pred dvema dnevoma, kar pa bi se dalo pripisati tudi drugačni svetlobi, kajti tokrat je bilo, vsaj po občutku sodeč, precej svetleje. Glava: tiste kapice ni bilo videti, pač pa zelo dobro temno ušesno liso; tudi opazovana ptica je bila brez nadočasne maroge. Pike na prsih: bile so precej temne in kadar jih je privzdignil vetrič, ki je kdaj pa kdaj zapihal, se je videl črn puh, kar pa je tako videti, kot je opozoril Dare, pri domala vsaki ptici. Kar sem najbolj pogrešal, so bile v vodoravne proge gosto razvrščene temne pike, ki naj bi ustvarjale vtis grahavosti. To pa je bilo tudi vse, kar smo videli. Kakšna je bila barva nog, ne morem reči, prav tako ne, kakšna je bila barva perja pod perutjo, kar bi se moralo videti, ko se je ptica spreletela. Domačin je še povedal, da drozga od torca ni bilo več na brajdo, kar kajpak lahko pripišemo tako otoplitvi kot domnevni odse-litvi. Tako sem opazovanje sklenil z ugotovitvijo, da to pot opazovana ptica ni bila takšna kot ona izpred dveh dni, hkrati pa sem si moral priznati, da tudi pravkar opazovane ptice ne morem prepoznati za cararja, s čimer je soglašal tudi Rudi. Najbrž se bo zdaj marsikdo vprašal, kako lahko nekdo, ki ne pozna cararja (ali, kar je še hujše,

nenadoma ne loči med cararjem in cikovtom), zatrjuje, da je videl nekega redkega drozga. Daretov odgovor je bil zelo pragmatičen: da premalo opazujemo in imamo zato za jasno presojanje premalo izkušenj. Cararja videvamo le na tleh v tisti značilni pokončni drži, ko je njegovo z velikimi pikami posuto potrebušje precej svetlejše kot pri cikovtu, medtem ko takole sedeč na vejici visoko v drevesu deluje povsem drugače, predvsem glede postavnosti in zavoljo tega tudi glede velikosti.

Proti temu, da bi bila opazovana ptica redka vrsta drozga, govorita predvsem dve okoliščini. To, da sva opazovala, po najinem, lahko da preveč površnem mnenju, enake ptice na različnih med sabo precej oddaljenih krajih, kar že samo po sebi govori o tem, da je šlo za bolj običajno vrsto. Bolj pomemben argument pa je to, kar je Dare povedal v zvezi z obarvanostjo mladičev v zimskem perju. Po njegovih besedah se mladiči teh drozgov pregolijo, še preden se odselijo in so v prezimovališčih že povsem podobni odraslim pticam, predvsem kar zadeva pike na prsih. Proti temu argumentu sem seveda ostal nemočen.

DESNO KRILO

Ko sem že mislil, da bi bilo dogodek najbolje prepustiti pozabi, me je Dare spomnil na Svenssonov priročnik. Tu sem presenečen prebral, da so prvoletni samci pozimi progasti kakor samice. Piše dobesedno takole: »Breast and flanks with some white haft-streaks and/or coarse brown-grey barring«, kar v prevodu pomeni: »Po prsih in bokih z nekaj črtami v obliki puščic in/ali grobimi rjavo sivimi progami«.

Tako spodboden sem prebrskal vse letnike revije *British Birds* od leta 1980 dalje in našel dva zanimiva prispevka o sibirskem drozgu. V prispevku iz leta 1985 z naslovom *Field characters of female and first-winter male Siberian Thrush* P. R. Jepson natančno opisuje značilnosti samic in prvozimnih samcev tega drozga. Najbolj zanimiv odstavek pravi: »Mladiči se delno prenovijo (telesno perje in nekaj perutnih krovcev) pred selitvijo. Samci tedaj dobijo 'sivo' prvo zimsko perje, in čeprav lahko spomladi gnezdiijo, ne postanejo 'črni' pred popolno prenovno v avgustu naslednjega leta (Dementiev in Gladkov 1954). Zdi se, da je prvo zimsko perje samic na terenu nerazločljivo

od perja odraslih samic: Svensson (1984) opisuje samice kot 'težavne za zanesljivo določanje starosti'.«

V vseh teh silno zanimivih virih pa sem našel tudi opozorilo, da imajo samice kot tudi prvozimski primerki obeh spolov jasno izraženo nadočasno marogo. Tako se je pač treba domnevi, da je bila opazovana ptica primerek sibirskega drozga, dokončno odreči. Ali pa to ne pomeni oživitve domneve, da gre za črnoprso različico variantnega drozga *Turdus ruficollis atrogularis*? Ta ima temne pike, kot je videti na risbah v Svenssonovem priročniku, le po zgornjem delu prsi, ne pa tudi na spodnjem, čeravno je ta ločitev lahko zelo relativna, pač glede na to, ali ptica stoji, čepi ali pa je nagačena (kot risba mehov v priročniku). Tudi nisem pozabil, da so se pri ptici, opazovani v sadovnjaku, temne pike na prsni že zbirale v nekakšen venec ali komat.

Četudi utegne nemara kdo tole pisanje razglasiti

za čisto ornitomanijo, tega nikakor ni mogoče storiti za vprašanje nenavadno majhnih cararjev, kar je konec koncev le druga plat ene in iste svetinje.

LITERATURA

BRUUN, P. (1978): The Hamlyn Guide to Birds of Britain and Europe, Hamlyn.

HEINZEL, H., R. FITTER, J. PARSLow (1977): The Birds of Britain and Europe, Collins.

SVENSSON, L. (1984): Identification Guide to European Passerines.

JEPSON, P. R. (1985): Field characters of female and first-winter male Siberian Thrush. *British Birds* (78), Number 10, pp. 509–510.

O'DONNELL, M. (1988): Siberian Thrush in Co. Cork, *British Birds* (81), Number 2, pp. 73–74.

Iztok Geister, Pokopališka 13, 64202 Naklo

Skrivnostna fotografija Mystery photograph

Da gre v slikovni uganki iz prejšnje številke naše revije za srakoperja, ugotovimo zlahka že po izrazu na žici sedeče ptice. Seveda je pri tem v odločilno pomoč kontrastna maroga, ki se vleče od kljuna do zatilja. Toda takšno bolj ali manj podobno marogo imajo vsi štirje pri nas pojavljajoči se srakoperji: veliki, rjavi, črnočeli in rjavoglav, pri čemer zadnja dva takoj odpadeta, saj je ptica na sliki brez črnine na čelu (med sabo bi ju razlikovali po črnini na spodnji strani repnih peres). Kljub temu, da je rep na posnetku videti precej koničast, mu za to, da bi pripadal velikemu srakoperju, manjka bela obroba. Tako nam preostane le še to, da zapišemo, da je na preži rjavi srakoper *Lanius collurio*, fotografiral pa ga je Milan Vogrin.

Urednik

